

Petra Doležalová

DOTEKY OKAMŽIKU

Mauricius • Tahiti • Svatá Lucie • Vanuatu • Papua Nová Guinea • Maledivy • Kostarika

Doteky okamžiku

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Petra Doležalová
Doteky okamžiku – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2020

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

OBSAH

Jak to začalo	4
MAURICIUS	7
Hovory s tichem	8
Zrození Útěků do přírody	26
TAHITI A JEHO OSTROVY	43
Nápovědy	44
Žraločí doteky	60
Želví muž	67
SVATÁ LUCIE	75
Hořkosladká Lucie	77
VANUATU	97
Vanuatský nápadník	99
Síla přichází z moře	125
PAPUA NOVÁ GUINEA	139
Útes od Ježíška	141
Zasvěcení krokodýlích mužů	163
MALEDIVY	189
Mžik	191
Malé divy	197
KOSTARIKA	217
Oči pralesa	218
Dotknout se nebe	232
O autorce	254
O Escape to Nature	255

JAK TO ZAČALO

Modrostříbrná záře zalévá nazdobený sál karlovarského Grandhotelu Pupp a z reproduktorů se nese skladba Empire States of Mind od Alice Keys. Podobně vysoko, ne-li ještě výš se vznášejí i mé myšlenky. Slavnostní večer nejstaršího mezinárodního filmového festivalu dokumentárních filmů na světě právě začíná. Mám stažený žaludek jako před zkouškou a trochu se mi točí hlava. Z vína to ještě nebude... Pořád považuji za zázrak, že se naše filmová prvotina dostala do finále.

Začalo to vznikat jako video pro kamarády. Pro zpestření. A když jsem Liborovi pod vodou sebrala foťák a on nechtěl, abychom fotili to samé. Krátce poté, co jsem zjistila, že se ze mě asi nakonec opravdu stane potápěčka, i když to na začátku vůbec nebylo jisté.

Na pódiu právě skončilo půvabné taneční představení a moderátor večera, šarmantní Tomáš Hanák, vypráví o cestování a dobrodružích z celého světa. Někteří přivezli film, jiní tu mají besedy, jsou tu i spisovatelé. Třeba v Česku nejvydávanější, etnolog Miloslav Stingl, který nás těsně před zahájením večera nadchl pro další „útěk“.

„Tak na Tahiti, jo? A z čeho to budeme financovat?“ podívala jsem se překvapeně na Libora, když už začal od pana doktora Stingla vyzvídat konkrétní informace.

Píše se rok 2009 a všechny přislíbené podpory se se začátkem krize rozplynuly... Jenže želvy, žraloci a krásné Tahitanky právě zažehli další sen. Zvlášť poté, kdy nám ředitel festivalu Tourfilm Josef Schütz kladl na srdce, ať určitě v Útěcích pokračujeme.

Naše bláznivá cesta začala před dvěma roky. Seděla jsem už půldruhou hodinu u stolu a poslouchala Liborovy historky o podmořském světě:

„... a toho maličkého mořského koníčka prozradil pohyb oka...“

Tak to bych chtěla vidět, určitě si vymýšlí. Stejně jako když před chvilkou líčil setkání se žralokem obrovským, se kterým si téměř na dotek hleděli do očí, když kolem něj proplul obr velký jako autobus. Nebo jak meditoval v nočním oceánu. Sakra, vlastně bych to moc chtěla zažít...

Přišlo to jako blesk z čistého nebe. Pocit, že když spojíme svoje zkušenosti, vytvoříme něco, co má smysl. Že touha zachytit svět, jak jej skrz objektiv oba vnímáme, přinese něco... něco, co si zatím vůbec nedokážu představit. Intuice naslouchat snům, jakkoli se zdají nespílitelné.

I mé první cesty za polární kruh řídila stejná touha. Poznávat pestrý svět skrze objektiv. Barevný, voňavý a plný příběhů, mnohem zajímavější, než jsem řešila doposud. Rozhodnutí, jež z holky špitálnice, která měla občas problém dojít i na autobusovou zastávku a kterou každá delší procházka bolela, udělalo cestovatelku.

Říkám jim zázraky. Chvilé, kdy cítím takovou vděčnost a štěstí, že se je snažím zastavit v čase. Procítit všemi smysly, aby ani zrnko těch vzácných setkání neskončilo. A i když mám sklon zapomínat, tyhle momenty zůstávají vteřinu za vteřinou vryté do mých vzpomínek.

Hledám pro ně slova, nesou je obrazy. I ty pohyblivé. Mnohé zaznamenávají místa v přírodě, která se ohromnou rychlostí mění, rychleji, než jejich příběh dostaneme dál. S vědomím, že člověk chrání jen to, co sám pozná a zamiluje si, jsme toužili zprávu o křehké kráse šířit, aby se dotkla i jiných a třeba to rychlé „blednutí“ pomohla zastavit.

Mnohokrát jsem žasla, jaká dobrodružství můžeme prožívat i ve 21. století. A že když se naučím dobře dívat a vnímat, přicházejí ještě častěji.

„A nejlepším českým snímkem je... Útěk na Mauricius!“

„Prosím tě, nezapomeň mě krýt na těch schodech,“ špitnu Liborovi a hlídám si, abych si sama nešlápla na šaty a nenatáhla se přede všemi jako špalek.

Hlavně malé krůčky, aby pod elegantními žlutými šaty nebyly vidět ty příšerné boty. Kdyby to tak šlo, aspoň jednou za čas si moct about podpatky. Ty schody jsou strašně vysoké! To bude trapas.

Než se stačím na Libora podívat, vezme mě do náruče a staví přímo před Tomáše Hanáka!

„Já bych chtěl být vámi, Libore!“ pohotově pronese vtipný moderátor a iluze dokonalého okamžiku je završena.

MAURICIUS

HOVORY S TICHEM

Světla prořízla temnotu Indického oceánu. Můj buddy s obří kamerou a v nasvíceném půlkruhu zesponu připomíná přistávající UFO. Čekám na dně a kontroluji si výstroj i foťák, dosud s tím vším trochu zápasím. A nejvíc se strachem, který se ještě stále ozývá před každým ponorem. Zvlášť při těch nočních...

Večerní oceán je zahalen tajemstvím a tichem. Hlubokým bublajícím tichem, kdy slyším jen svůj dech, praskání drobných garnátů a taky bublinky nás tří s Mukeshem, který nás od začátku provází. Náš průvodce je na místní poměry nezvykle spolehlivý. I když se na suchu tváří jako andílek, má výcvik instruktora protiteroristických jednotek. A to se hodí, jedna z jeho základen totiž leží blízko podmořské rezervace, kam nám pro dnešek získal povolení.

Noční směna oceánu se vydala za potravou a naše světla jí obvyklý lov o něco usnadňují. Třeba perutýnům. Jsou chytří. Plaveme pomalu a oni se přidávají k nám. Jakmile reflektory odhalí nějakou rybu, nejprve si ji změří, a usoudí-li, že není jedovatá ani velká, jediným ostrým pohybem jim ubohá oběť zmizí v otevřené tlamě. Když světla sklopíme, přilepí se k nám ještě těsněji. Připlouvají další. Jsou snad všude. Ještě že máme dlouhé neopreny, tahle podivná symbióza s krasavci, jejichž ohnivé perutě v sobě ukrývají jed, dokáže pěkně znejistit i klidné povahy.

Jen kousek pod námi se mezi obřimi vějíři černých gorgonií hemží hejno sumečků. V oblaku zvířeného písku není znát, kde trochu děsivý mumraj končí ani zda nemájí ve svém středu nějakou kořist. Oceán rozhodně nespí.

Kdo ví, jestli někdy dokážu rozpoznat mořského koníčka podle pohybu oka, už poněkolkáté málem narážím do kamenné ryby, jak je odranec trefně nazýván. Měla jsem ho přímo pod nosem. Jedovatá ošklivka, která se – jak prozrazuje její jméno – dokáže geniálně maskovat na útesu. A stejně jako předtím i teď číhá na svou kořist v blízkosti maličkého naháče, které tak ráda fotím pro jejich neuvěřitelné tvary a zbarvení.

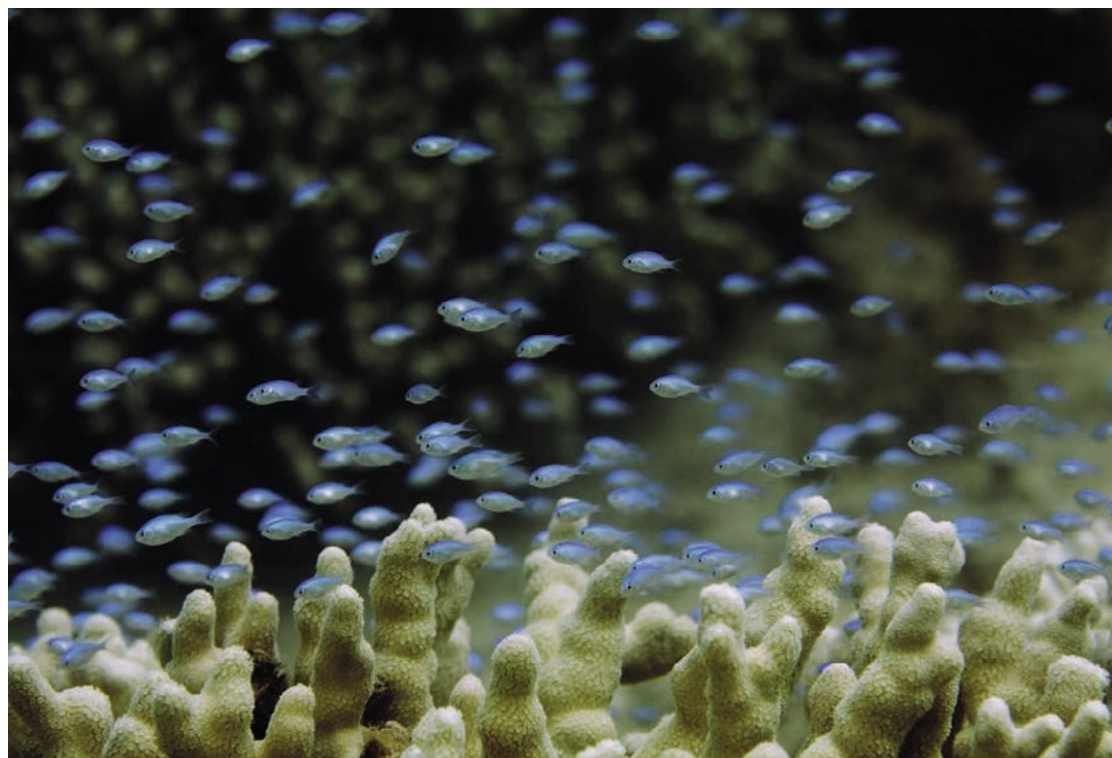
Zatím je makrofotografie moje nejmilejší disciplína v moři. Probíhá totiž v naprostém klidu, a někdy dokonce i vleže na písku, což si užívám. Taky to funguje pro zklidnění dechu i myšlenek, které jsou mým častým podvodním provokatérem. I proto mi Libor už při třetím ponoru na Mauriciu svěřil foťák a začal se soustředit na kameru.

„Tadyyy,“ zabublá Libor jen kousek vedle a míří světly na velkého ježíka. Tenhle legrační tvor se pohybuje hodně nemotorně a vzbuzuje úsměv. Proplouvá mezi námi a pozoruje nás svými vyjevenými kukadly. Chvíli se otáčí na místě a pak náhle nabere rychlost a mezerou mezi velkými kameny zmizí do tmy.

Zavrtaná zčásti do písku přímo pode mnou odpočívá trnuha modroskvrnná. Tedy pouze zdánlivě, tahle puntíkováná kráska si dopřává jen malou pauzu v průběhu lovu. A příliš se nevzrušuje, ani když se přiblížím.

Zvlášť v noci si připadám pod hladinou jako na jiné planetě. Přitahována k blízkým setkáním, jako v případě trnuchy modroskvrnné i perutýna, před jehož ostny plnými jedu mě chrání velké skleněné pouzdro objektivu.

I uprostřed života je pod hladinou fantastické ticho. Ryby ale komunikují a jejich zvukový repertoár a způsoby, jak zvuk vydávat, jsou pozoruhodné. Dokážou třeba hučet, mručet, pištět, bzučet, sténat nebo třeba vrzat. Jen pro naše smysly (uši) zůstávají němé.

A jáje, moje záblesková světla pomalu zhasínají. Zapínám baterku a až teprve teď mi dochází, že je kolem dokola podezřelá tma. Kde je můj buddy? Točím se na místě a najednou mi shora zaťuká na rameno Mukesh a ukáže do tmy. Ve světelném oblaku zahlédnu nasvícenou siluetu velkého rejnoka. Rejnok a Libor se spolu vznášejí v klidu a těsně vedle sebe, jako by se znali odjakživa.

Pozoruji s Mukeshem vzácné dostaveníčko v hlubinách a trochu mu závidím. Možná je i tohle ta meditace, o které vyprávěl...

Přístroje začínají pípáním do ticha signalizovat úbytek vzduchu v lahvi skoro všem současně a my musíme dnešní návštěvu nesmlouvavě ukončit.

Chvilé pod hladinou jsou stále vzácné. Zatímco na souši se můžeme klidně zapomenout, tam dole to lze natáhnout jen minimálně. Nepřiměřeně těmto krátkým okamžikům pak trvá příprava techniky i sebe samých na souši. Narvat na ortézu tlustou neoprenovou podkolenku a ještě těsný neopren je přímo masochistický kousek. Po pár dnech mám úplně sedřené prsty. Zatnu zuby... jsem ráda, že to má řešení. Vlastně se cítím v tomhle až vojensky přísném drilu i těžkém strojení skvěle. Poznávat svět tam dole a spojit dvě věci, které tak miluji: moře a focení.

Už jako batole jsem nepřijímala své zdravotní omezení a sádra zničila většinou první den. Nechtěla jsem se smířit s tím, že něco nejde. Přesto jsem Liborovi namítla, že i když je instruktor potápění, ani on mě určitě pod vodu nedostane, a že svět na souši je stejně krásný jako ten pod vodou. Naštěstí to nevzdal. Přišel s technickým řešením, co s ortézou, bez které neudělám ani krok. Nakonec i to závaží na noze, které mi pomáhá vyvážit dva neopreny, aby mi netáhly nohu nahoru, je dobrým posilováním. Zvláště v proudech, kdy s foťákem s rozloženými blesky zápasím jako s otevřeným deštníkem ve větru. A tak vždycky nenápadně poprosím pro ponor určeného buddyho, abych se ho v silných proudech mohla chytnout. Stačí za malíček... A jim to kupodivu nevadí. Přestože samostatnost k potápění tak nějak automaticky patří, jak jsem pochopila, i tvrdějším dělá jistá dávka ochránářství dobře.

První seznámení s mauricijskými korálovými útesy a poznávání barevných hejn, která si občas pletla mé vlasy se sasankou, přineslo pocit zvláštní svobody. Vůbec tento ostrov, který Mark Twain označil jako synonymum pro ráj, probouzí pocit výjimečnosti. Ten svátek začíná každé ráno.

Oko do duše okno. Samotářská oliheň má nejen dokonalější zrak než savci, ale i kůži dokáže barevně hrát, a tak se maskovat, a třeba i vyjádřit svou momentální náladu.

Létání ve mně probouzí podobné pocity jako potápění. Tolik obrazů a tak málo času je všechny zachytit.

Když se ježík nafoukne, promění se v ostnatý míč. Dnes ale nebezpečí necítí, oba se navzájem trochu nemotorně zkoumáme.

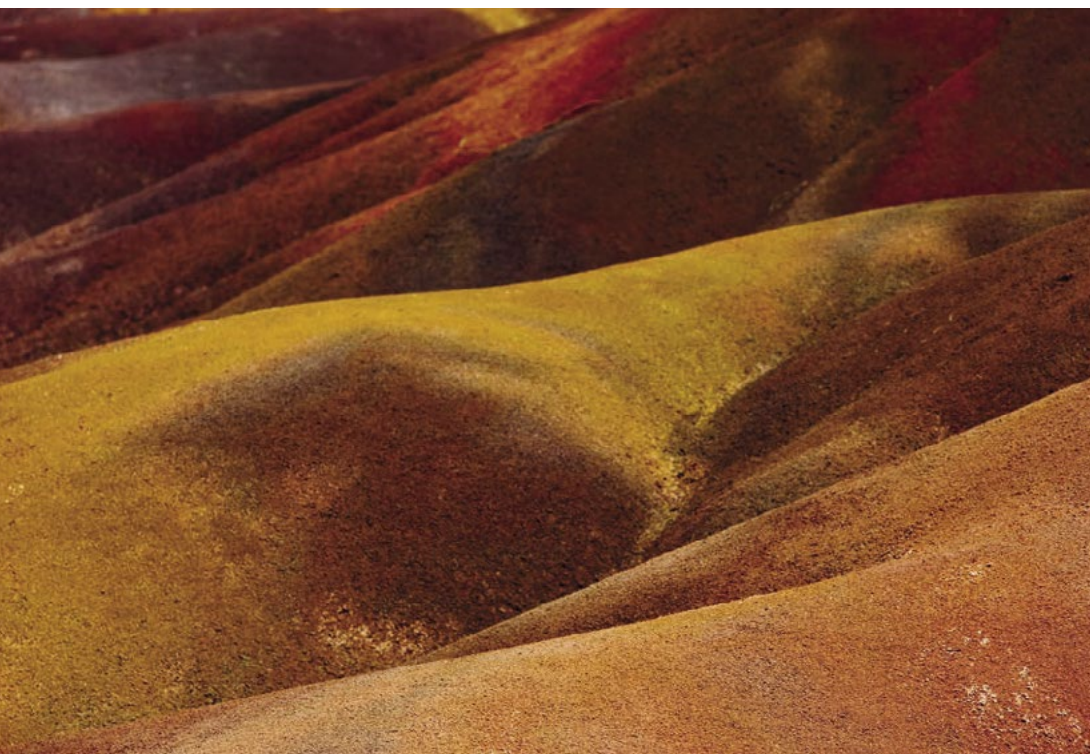

Žlutohnědý havýš stejně jako maličký puntíkový naháč obratně klamou svou roztomilostí: oba se v případě nouze ubrání smrtelným jedem. I jeden z nejkrásnějších obyvatel útesu, pomec císařský, dokáže být pěkně agresivní.

Své místo na útesu si jeho obyvatelé prostě hájí. I svými úbory. Maskují se, varují, lákají, vyhrožují, ale také informují o druhové příslušnosti, zdravotním stavu i svém rozpoložení.

Jindy účinná citronela selhala před útokem hejna komárů, kteří si svůj stín u vodopádu Eureka nárokovali nečekaně agresivně.

Svítá a ptačí obyvatelé zahrady u malého bungalovu se začínají svolávat. Mé tělo přesycené dusíkem z potápění by ještě spalo, jenže při tomhle křiku to vážně nejde. Jejich zpěv je pro nás Středoevropany vzácný. O to víc, když už vím, ke kterému z operenců která „znělka“ patří. Snídají s námi v zahradě a vyčkávají, co zase dostanou. Den za dnem se přibližují víc a víc.

Opojná vůně každého rána, příboj oceánu a křik ptáků jsou hotovým životabudičem. Sotva stihneme nabít baterie, tenhle ostrov přímo vyžaduje plnou pozornost. A když si poprvé postesknou, že jsem unavená, Libor s úsměvem opáčí: „Vyspiš se v letadle.“

A tak mezi ponory prozkoumáváme bujné hory, hluboká údolí i nekonečné pláže. Nebo třeba asi 30 tisíc let starou sedmibarevnou půdu Chamarelu, kousku země vytvořeného vulkanickou vyvěřelinou a neustávajícím uvolňováním chemických látek z čedičového podkladu v horkém a vlhkém podnebí. Trávíme zde za objektivem celé hodiny, zatímco občasní návštěvníci se zastaví maximálně na pět minut a pokračují dál do údolí za opicemi.

Pod rozpáleným sluncem objevují sedmibarevné přírodní omalovánky. Prastarou lávu tu díky úpornému vedru a vlhku stále vybarvuje rozklad čedičového podkladu.

V detailu čarovná hvězdice
trnová koruna je obrovskou
pohromou pro korálové útesy
a je obtížné ji zničit.

Dole: Barvy nahožábrých
plžů znamenají „nesahat,
jsem jedovatý“.

Krása má ráda osamělá místa. Aspoň já jsem ji na nich vždycky nacházela. Daleko od davů jsem mohla navázat tichý dialog. I dnes u téměř stometrového vodopádu Chamarel. Jeho živoucí energie, s níž dopadá do hlubokého zeleného údolí, vede zvukný monolog o tom, že je taky dobré se zastavit.

Možná to bylo varování...

Oceán je dnes pořádně rozbouřený a mladík, který řídí gumový člun, se už potřetí snaží trefit na místo, kde se musíme hodně rychle zanořit. Když to uděláme pomalu, může nás proud odhodit na blížký útes. Dnes jdeme pod vodu sami dva.

„Musíš se hned zanořit. Přimo z lodi, vůbec se nezastavuj na hladině,“ klade mi na srdce Libor. Kdyby tak věděl, jak s tím bojuji...

Sakra, ten kluk to zase netrefil! Odtud nás strhne proud. Dochází nám to záhy, když se po usilovném kopání nemůžeme hnout z místa. Nohu mám sedřenou přímo v jizvě a cítím prudkou bolest při každém kopnutí.

„Zpátky!“ řveme na kluka s člunem a máváme na něj.

Se zbytkem sil se soukám do gumáku.

„Poslední pokus. Když to nepůjde, balíme to.“

Teď to vzdát? To se mi rozhodně nechce. Zavřu oči a kotrmelcem vzad padám dolů. Foťák mi Libor podává až pár metrů pod hladinou.

Ach jo, při těch manévrech se mi uvolnilo rameno blesků a současně se zaseklo o to druhé. Potřebuji pomoc, ukazuji a plavu k Liborovi. Točím se dokola a rozhlížím se v prostoru. Pod námi je nekonečná modrá, trochu děsivá hlubina. Nedohlédnu na dno a motá se mi hlava. Bez slunce je pod vodou nepříjemně temno. Tak nepřátelský oceán ještě neznám...

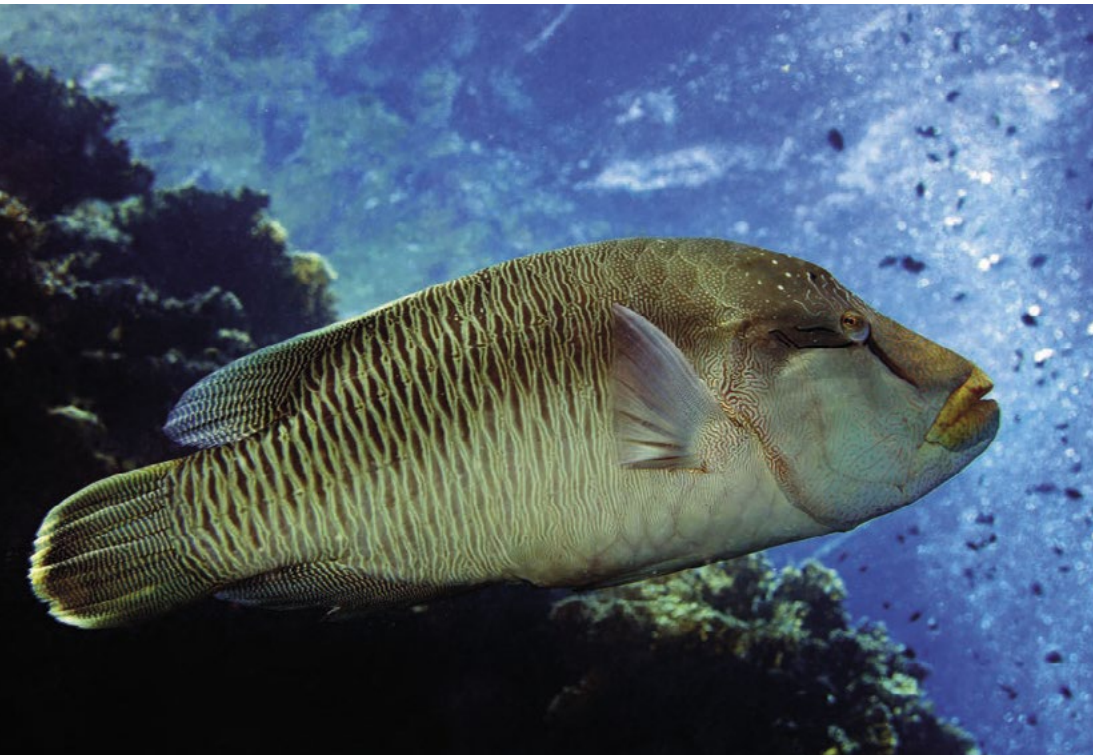
„Dolůůů... dolůůů...“ slyším s vtíravou naléhavostí. Následuji slabé, ale přesto jasně patrné volání.

Smrtelné ticho. Nikde nikdo. Jsem tu úplně sama.

Co se to stalo, kam Libor zmizel? Před vteřinou jsem ho viděla pod sebou a teď tu není. Pod nohama se skalní stěna láme a kryje výhled.

Chytám se útesu a kontroluji přístroje. 42 metrů... sakra, níž už nemůžu. Hranice, pod kterou se stává směs s nitroxem v lahvi jedovatá. Kam se ztratil?!

Nad obrovským sloupcem vody nade mnou rozbouřená hladina. Co teď? Tisknu se ke skále a pokouším zklidnit dech i myšlenky. Můj strach určitě vycítí žraloci. Dý-chej... dý-chej... opakují si a hledám v hlubinách nápovědu.

Vtom se Libor zjeví přímo nade mnou! Chytá mě za žaket a signály ověřuje, jestli jsem v pořádku. Ukáží O.K., ale ničemu nerozumím. Je tu, živý a v pořádku... Ještě nikdy jsem ho neviděla radši. Třeštím na něj oči a snažím se pochopit, co se stalo. Jak dlouho tu vlastně jsem? Zdálo se mi to? Můj partner se mě snaží uklidnit pohledem a chytá mě za ruku. Stoupáme o pár metrů výš, kde mi podává foťák. Nechápu. Čekala jsem, že se bude chtít vrátit.

Aha, už vidím důvod zastavení. Jen pár metrů od nás klidně proplouvá pyskoun obrovský. Díky nápadnému hřebenu na hlavě, připomínajícímu napoleonský klobouk, dostal přezdívku Napoleon. Rozechvěle na něj namířím foťák. Je klidný a sleduje mě jako podivného vetřelce. Nedívím se, cítím se tu jako v divném časoprostoru. Plavu vedle něj a zírám mu do oka rámovaného krásným malováním, je jako nějaké umělecké dílo. Ještě stále se snažím pochopit...

Vlevo nahoře: Pyskoun pozorně obhlídí své panství i podivné vetřelce. Tyto ryby jsou záhadné. I tím, že někteří samci se v pubertě mění v samice.

Vpravo nahoře: Je snadné zapomenout na čas, když se před námi plavně předvádí španělská tanečnice...

Vlevo dole: V temnotě noci mezi útesy jsem ji málem přehlédla. Muréna. Náhle se vynořila těsně vedle mé ruky.

Vpravo dole: Stejně jako chobotnice dokáže pilníkotrn během okamžiku změnit barvu svého kabátku.

Slizounek se v díře svého příbytku
nakrucuje a láká volnou samičku.
Ta bez prohlídky nového bydlení
své „ano“ jen tak nedá.

V noci jsou samotářky,
přes den si cejnovky užívají
společnost svých druhů.

Prší. Jsem unavená, zmrzlá a na lodi se choulím do ručníku.

„Už jsem přemýšlel, že pustím kameru,“ podívá se na mě vážně Libor. „Kdyby ses nezastavila. Musela jsi úplně vypustit žaket...“

„Slyšela jsem ‚dolů‘. Naprosto zřetelně!“ opáčím tiše.

„Dáš si pauzu. Možná to bylo z únavy a asi trochu ze stresu. Nepřemýšlej o tom, zažila jsi poprvé hlubinné opojení.“

Je to něco jako pořádná opice, jen bez alkoholu. Nahromadění dusíku v krvi, které změní stav vnímání. Většinou k němu ale dochází ve větších hloubkách. Vzpomněla jsem si na příběhy, kdy si lidé sundali automatiku z pusy, nadechli se – a utonuli. Anebo viděli místo svého buddyho třeba tuleně...

Oceán mi ukázal mou vlastní zranitelnost, právě když jsem mu začala naplno důvěřovat. Nebo vlastně sobě...

Na útesu Gris Gris, kam se místní rodiny chodí loučit se sluncem, tentokrát sedíme v naprostém tichu. Pozorujeme už zklidněné vlny a zapadající rudý koláč. Obloha začíná červenat. Cítím obrovský respekt a vím, že přes to všechno nepřestanu volání tohoto nádherného živlu následovat.

ZROZENÍ ÚTĚKŮ DO PŘÍRODY

„A ne že zase strávíš půlku ponoru dole s Nemem!“ klade mi na srdce Libor, když nakládáme techniku na loď. Napůl žertem a napůl vážně mi vytýká mé zaujetí klauny, kteří před svou sasankou vždy neodolatelně tančí tak, že se mi je nechce spouštět z hledáčku. Brání ji s takovým půvabem...

Být samičkou je v jejich světě mimořádné, všichni klauni se totiž rodí jako samečci. Pokud samička v hejnu zahyne, nejsilnější ze samečků změní pohlaví a zaujme její místo na sasance. Poznávání symbiózy sasanky a „Nema“ a vlastně i schopností a půvabů podmořských tvorů docela zásadně urychluje naši souhru v prostředí, kde musíme změnit své obvyklé návyky. Zatímco na pevnině si klidně hrajeme se světlem a můžeme se oddat svobodnému tvoření bez ohledu na čas i prostor, tady nás pravidla poutají. Pod vodou platí tzv. buddy systém, což znamená pohybovat se na dosah svému buddymu (tedy partnerovi) pro případ, že by jednomu z nás došel vzduch, selhala technika nebo koneckonců hlava (kdyby měl třeba zatmění).

Je nádherný den a na palubě rychlého člunu hraje reggae. Dnes jsme vyrazili spolu s posádkou lodí potápěčského centra a míříme na vrak. Pánové se na palubě nechali unést houpavými rytmy místní kapely a předvádějí taneční kreace. Skoro jako na sasance...

Jedna – dva – jump!

Padáme prudce do modrého ticha směrem k vraku. Na jeho přídi se prý zabydlely dvě obrovské murény sítkované a při troše štěstí je najdeme. Loď, která tu už před mnoha lety ztroskotala, je dnes celá obrostlá korálem a plná barevného života. Modrozlutí chňapalové se jako v meditaci vznášejí nad její palubou. Vplouvám mezi ně a zdržuji dech. Zdá se, že je má přítomnost vůbec neznepekokuje. Na vzdálenost pár centimetrů pozoruji desítky malých očí, když se pomaličku mýjíme. Na chvíli se mi zdá, že jsem součástí hejna, a na vteřinu s nimi zatoužím pokračovat dál do hlubin.

Periferně sleduji svého buddyho, který se zastavil kousek pod kapitánským můstkem. Tedy pod tím, co z něj zbylo. Jé, ropušnice! A hned dvě! Zase jsem je málem přehlédla – až světla kamery jasně rozzářila jejich maskování, téměř splývající s korálem. Proti modré hladině a s malým odstupem jsou docela pohledné. I tady záleží na úhlu pohledu. Postupujeme pomalu a zkoumáme obyvatele vraku – živoucího ostrůvku na písečném dně. Konečně spatříme hlavu murény sítkované. Je obrovská a působí nesmírně ušlechtilé. Vůbec si nás nevšímá a dál si nechává od mrštného čističe vykonávat očistu svého důmyslného zařízení, dvojitých čelistí. Malý pyskoun, mistr ústní